

Mevzuum sırf antropolojik olduğundan bu ses sembolizminin lengüistiğine girişemeyeceğim. Maksadım prensipi teyit ve tevsik etmektir. Elde ettiğimiz netice ve hüküm de şu oluyor. Klâsik manasiyle kelime ve kök yoktur. Kök genişleme fenomeni, ve kelime teşekkülü, mana mütemmimi olan ek unsurlarının ilâvesinden ibarettir; bu ek fonemlerinde ses sembolizmi vardır; onlar hem fonem, hem semantem, yani fonemlerdir; bunlar da umumiyetle ilk insan psişizminde son derece teşdit edilmiş olan mesafe ve saha konsepsiyonuna bağlıdır. Deny'nin iyi müşahede edebildiği gibi («Grammaire» S. 12), «les mots turcs sont comme des mosaïques». eBn de şunu ilâve edeceğim: Bu mozaikler, prehistotik ana Türkün lengüistik jenesinin inci dizileridir ki, binlerce asır zulmet içinde kaldıktan sonra, *Atatürk* Devrinde ve Türkiyesinde yine incileşip kıymet ve mana kesbediyor.

Sayın dinleyicilerim, işte Güneş - Dil Teorisinin antropolojik esasına birlikte bir kuşbakışı gezdirebildik. Derinliklerini, yukardan gördüğümüz bu vâsi ve muazzam şehirler şehrinin sokaklarını değil, caddelelerini bile lâykile terkik edemedik. O birkaç sayfada madde madde, kaziye kaziye gizli yatan definelerin, hakikat hazinelerinin ancak kapı levhalarını okuyabildim size. Bu topluluk ve icaz, bütün fevkalbeşer ve kutsî ilhamla yazılmış olan kitapların bir karakteristiği ve şaşmaz kaderi olmuştur. Jeni ifşaatını yıldırım gibi verir, onu kaziye kaziye, sure sure tefsir ve şerh etmek ise arkadakilere düşer. (*Alkışlar*)

Başkan — Beş dakika istirahat.

İkinci Toplantı

Saat: 16 -

Başkanlık Kuru:

Başkan : B. Nuri Conker
Sekreterler: Bn. Esmâ Nayman,
Bn. Zerrin Dilmen

Başkan — Celse açılmıştır.

Dr. Bay Mehmet Ali Ağakayın Güneş - Dil Teorisi karşısında Grek dilinin bazı hususiyetleri hakkındaki tezi vardır.

GÜNEŞ-DİL TEORİSİ
KARŞISINDA GREK
DİLİNİN BAZI HU-
SUSİYETLERİ

Bundan otuz asır evvel Ege Havzasında konuşulan Grek lehçeleri Türk dili için ihmal edilmeyecek bir araştırma sahası teşkil eder.

Bilindiği gibi, Hint - Avrupa grubu içinde, mazisine en çok nüfuz edilen dil, Grekçedir. Bu dilin İyoniyen diyalekti Milâttan altı asır önce Archiloque gibi şairler, beş asır evvel de Hérodote, Hipocrate kabîlinden nasirler tarafından yazılmıştır.

Attik lehçesi ise - bazı kitabelerle - diğerinden bir asır kadar evvel

Türkçenin Hint - Avrupa dil ailesiyle, ve bu arada Grekçe ile de mevcut olan menşei münasebeti artık müsbet hakikatler sırasına geçmiş bulunuyor. Biz burada bu münasebetten ziyade Grekçenin tetkikinden dilimiz hesabına istihsalî mümkün görünen faydalara işaret etmek istiyoruz.

Bir dil için şişkin bir sermaye teşkil edecek kadar takım takım Türkçe temlerin, hattâ epeyce de gramatikal şekillerin Grekçede bulunması şüphesiz ehemmiyetli bir vak'a teşkil eder. Fakat işin daha çok ehemmiyeti haiz olan başka tarafları var. Bir defa Grekçe bize, birçok mefhumların Türkçe ifadesini otuz asırlık bir zamanın ötesinde görmek imkânını veriyor. Bu cihetin, dilimizin kronolojisi bakımından önemli olması icap eder.

İkincisi; Grekçenin yazı ve imlâ eksikliğini söylemiştik. Demek ki, orada mütenazırlarını bulacağımız Türkçe kelimelerin o zamanki fonetizmaları hakkında, nisbî de olsa, bir fikir edinebileceğiz.

Ondan başka Güneş - Dil Teorisinin salim bir disiplin altına almış bulunduğu «orijine kadar çıkmak» hareketinde Grekçe, eski ve bol metinleriyle, işe yarar bir menzîl hizmetini görebilir.

Şimdi yapacağımız biriki küçük araştırma ile bütün bu cihetlerin birer birer tebarüz edeceğini göreceğiz.

Grekçede menşei bilinmeyen eski sözler pek çoktur. Boisacq'ın etimolojik lûgatinde, hemen hemen her sayfada, bunların birkaç tanesine tesadüf edilebilir. Bu gibi kitaplar yazılırken Türk vokabüleri gözönünde bulundurulsaydı Grekçede bu kadar kelimenin aslı öylece meçhul kalmazdı. (Laos) ve (Ohlos) kelimeleri bu kabildendir. İsmi geçen müellif bunlardan birincisine «Etimologie inconnue», diğeri için de «Etimologie obscure» kaydini koyuyor.

Bailly'nin Grekçe diksiyonerinde (Laos) sözüne şu manalar veriyor: Halk, insan toplantısı, kalabalık, millet.

(Ohlos) kelimesi de şöyle izah ediliyor: İnsan kalabalığı ve tahsis ile cemaat, halk, aşağı halk, avam v. s...

Grek diline nereden geldiği belli olmıyan bu iki kelimenin insan topluluğunu ifade etmekte birleştikleri görülüyor.

Gene insan topluluğunu gösteren ve Boisacq tarafından etimolojisi meskût geçilen kelimelerden (ili) yi de alalım. Bailly tarafından manası takım, cemaat, alay, askerî müfreze, süvari takımı ve nihayet hayvan sürüsü diye gösterilen bu kelime fonetizması itibariyle ehemmiyet arzeder. İkinci vokalinin esasen uzun olduğu imlâsından belli olan bu sözün birinci vokalinin de memdud olduğu kaydediliyor. Şu halde bunu eski telâffuzuna riayet ederek bizim harflerle temsil etmek lâzımdır.

(ii) daha doğrusu (içli), şeklinde göstermemiz için eder Fakat

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

[Redacted line]

Ağeli	=	ağ	+	el	+	iğ
Ağora	=	ağ	+	or	+	ağ
Ağiris	=	ağ	+	ür	+	is

Bu kelimelerin üç bin sene evelki ses kıymetleri hakkında mevcut malûmata dayanarak çizilen bu tabloya, görülüyor ki, Güneş - Dil Teorisinin ilâve edeceği yalnız birinci ve ikinci kelimelerin ilk unsurundan sonra birer vokalden ibarettir. Demek ki, bu malûmat mevcut olmasaydı bu orijinel şekilleri bulmak için hiç zahmet çekilmiyecekti. Çünkü Teorinin göstereceği formüller de bunlardan farklı olamazdı:

Ohlos	=	oh	+	ol	+	os
İli	=	iğ	+	il	+	iğ
Eili	=	eğ	+	il	+	iğ
Ağeli	=	ağ	+	el	+	iğ
Ağora	=	ağ	+	or	+	ağ
Ağiris	=	ağ	+	ür	+	is

Kelimelerin kaynağına kadar çıkış yolculuğunda Teorinin kılavuzluğuna ne kadar güvenilebileceğini bu misal pekâlâ gösteriyor.

Meişei meçhul gösterilen veya meskût geçilen bu sözleri, artık Türkçede arıyabiliriz.

Bir defa (ili, eili, ohlos) kelimelerinin (alay ve ulus) sözlerini hatırlatmaması mümkün değil. Diğerlerinin de olsa olsa ancak (eğlek, eğrek) ayarında birtakım sözlerle karşılaşabileceği hatıra gelir.

Filhakika Tarama Dergisinin endeksinde başka delâletler arasında «içtima mahalli» ve «mâşer» manasiyle (eğlek), gene «içtima mahalli, tecemmügâh ve makar» anlamiyle (eğrek) ve «cemiyet, mâşer» karşılığı olarak ta (öğrek) kelimelerini buluyoruz. Bunların etimolojik şekillerini Teorinin gösterdiği yolda çizince diğerlerinden farksız oldukları görülür:

1 —	Grekçe	:	Ohlos	=	oh	+	ol	+	os
	Türkçe	:	Ulus	=	uğ	+	ul	+	us
2 —	Gr.	:	İli	=	iğ	+	il	+	iğ
	Gr.	:	Eili	=	eğ	+	il	+	iğ
	Gr.	:	Ağelli	=	ağ	+	el	+	iğ
	Tr.	:	Alay	=	ağ	+	al	+	ay
	Tr.	:	Eğlek	=	eğ	+	el	+	ek
3 —	Gr.	:	Ağora	=	ağ	+	or	+	ağ
	Gr.	:	Ağiris	=	ağ	+	ür	+	is

2 — (Er) ektir. Güneşin «belli, kesin bir nokta veya sahada ta-
karrür ve temerküz ederek bulunuşunu» gösterir.

3 — (Ek) güneşin temerküz ettiği belli kesin sahayı «isimlendirir».

Bugünkü telâkkilerimizle (eğerek) sözünün bu sembolik tarifin-
den hiçbir şey anlaşılmaz. Fakat insanların her şeyde totemlerini veh-
medikleri her hâçirvi ona izafe ettikleri temelleri özününe eriti-

ce mesele birdenbire sadeleşir.

İlk insanlar için cemaatin, yani toteme bağlı fertlerin toplandı ye-

Engirmek, muhasara etmek;
Angızmak, ihata etmek;
Angıtmak, serfuru etmek manasına gelir.

Bu kelimelerdeki (ang) foneminin «inhiraf» fikrine ne suretle delâlet ettiğini, yani ana mefhum ile inhirafın münasebetini araştıralım. Ancak analize girişmeden evvel elimizdeki maddenin hakikî ses kıymetini tayin etmiş bulunmalıyız.

Şu halde buradaki (ang) hakikaten eski bir fonem mi, yoksa bir öfoni mahsulü müdür?

Bunda birinci unsur mevkiinde bir (an) görüyoruz. Bunun kök rolünü oynadığını kabul edebilmek için eski bir (ağ) dan inkişaf etmiş bulunduğunu gösterebilmeli, aksi takdirde onu bir ek diye kabul edip kelimenin asıl kökünü düşmüş farzetmeliyiz. O zaman da etimolojik maddenin;

ağ + an + ag

şeklinde tasarlanması icap eder. Bu kolay yola sapmadan evel birinci ihtimali tahkik etmek bize daha doğru görünür.

Grekçede aynı mefhumu ifade etmek üzere aynı fonemden teşkil edilmiş kelimeler var:

Angon = ; dirsek
Angilos = ; eğrilmiş
Angoini = ; eğri olan her şey
Angali = ; saran veya sıkın her eğri şey,
kucak.

Her iki dilde aynı anlamı ifade eden bu fonem Gerekçede (ağk = A+Ğ+K) harfleriyle yazılır. Bu cihet çok ehemmiyetlidir. Şimdi bizim de (ağk) diye telâffuz ettiğimiz fonemin telikini (ağk) aldığımız kelime

Kelimede sabit gördüğümüz (k) sesi ile disfoni yapabilecek ancak (g, ğ) konsonu var. Demek ki bu sözlerin prototipi (öğke) iken (ğ) sesi türlü inkişafarla; n, f, p, y, k ve (sıfır) gibi kıymetlere tahavvül etmiş. Bunda şüphe edecek bir şey yok. Fakat durup dururken dil ne diye telâffuzu güç bir tip yaratsın, sonra da bu zorluğu gidermek için emek sarfetsin?

Bunun cevabını yine dilde görülen bazı hâdiseler verir. Temler ek alarak uzamak mecburiyetinde kaldıkları zaman eski ölçülerini muhafaza etmeğe temayül ederler. Ve bu sebepten ekseriya vokallerinden birini ifade ederler: (gnül, gönlün) misalinde olduğu gibi... Kelime (-ün) ekini alınca ikinci vokalini atmış.

Demek oluyor ki (öğük) temi bir ek alıp (öğüke) şekline girmek mevkiinde kalınca ikinci vokalini atmış, telâffuz güçlüğü de o zaman başgöstermiş. Yoksa, konsonlar aslen birer vokalle biribirinden ayrılmış buldukları cihetle, orijinel disfoni tasavvur edilemez.

(1) (2)

Şimdi artık (ang) teminin, aslında bir (ağ + ak) olduğunu bilerek analize başlayabiliriz.

1 — (Ağ) anaköktür ve doğrudan doğruya ana mefhumu, yani güneşi ifade eder.

2 — (Ak) hareket anlamına birinci dereceden prensipal bir köktür.

İkisi birden: «Güneşin hareketi» demeğe gelir ki bunun da tanındığına göre münhâni bir şekilde olduğunu izaha lüzum yoktur.

Köklerin ikisini de -(ağ-mak) ve (ak-mak) sözlerinin delâleti veçhile - «hareket» anlamına aldığımız takdirde de ayrı istikamette iki hareketin meydana getireceği şekil tabiatıyla çarpık bir şey olacağından gene inhina ve inhiraf fikri anlaşılır.

Bu tarzda iki ayrı mefhumun terkiibinden yeni bir anlam çıkması dilimizde misalleri çok olan bir hâdisedir: Alışveriş, dedikodu gibi.

(Ang-) teminin niçin inhina fikrini verdiğini böylece tesbit ettikten sonra bununla teşkil edilen kelimelerin izahı bizi güçlüklerle uğratmaz.

Meselâ: İhata manasına gelen (angızmak) sözünü ele alalım: (mak) dezinansı bir tarafta dursun, geride kalan (-ız-) ekinin, katıldığı anlama «geniş bir hareket» izafe ettiğini bildikten sonra bu kelimedden «geniş bir inhina hareketi» manası çıkarmamağa sebep yoktur. «Geniş bir inhina hareketinin» de ihataya müncer olacağı tabiidir.

Muhasara karşılığı kullanılan (engirmek) te ise ek olarak müte-merkiz bir hareket fikrini veren (-ir-) unsuru var. O halde müte-merkiz bir inhina hareketi ifade edilmiş olur ki bunun da manası ancak muhasara olabilir.

İhata ile muhasara arasındaki farkı düşünürsek bunları vasıflandıran eklerin inrihabındaki isabet belirmiş olur. İhatada genişlik fikri var: «İhatalı düşünüş» tabirinde olduğu gibi. Halbuki muhasarada genişlik değil bilâkis darlık ve tazyik hissedilir.

(Angıtmak), abstre olarak «baş eğmek» manasına geldiğine göre konkre medlûlünün «iğilmek» olması lâzımgelir. (.t-) eki katıldığı kök anlamına «yapıcılık» vasfını verdiğiinden (agıtmak) sözünün doğrudan doğruya «inhina etmek» karşılığı olması icap eder ki müstamel manası da bundan başka bir şey değildir.

Grekçe: Angali. Etimolojik şekli:

(1) (2) (3) (4)
ağ + ak + al + iğ

1 ve 2 — ağ + ak = inhina

3 — al = genişlik

4 — iğ = anlamı isimlendiren bir ektir.

Toptan manası: «geniş inhinalı bir obje». Filhakika kelimenin müstamel manası da «saran veya sıkın her eğri şey» ve tahsisen kucaktır.

Angon — Etimolojik şekli:

(1) (2) (3)
ağ + ak + on

1 ve 2 — ağ + ak = inhina

3 — on = en dar sahayı gösterir.

(En dar sahalı inhina) alelâde bir inhiraf, bir dirsektir. (Angon) da dirsek manasıdır.

Bu misalleri çoğaltmağa lüzum yoktur; Ancak mefhum genişlemesini takip etmiş olmak için, tahlile girişmeden birkaç kelime daha kaydedelim:

Türkçe:

Angıç = merdiven (çıkıp inmeğe yaradığından)

Angı, ankaz = mafsâl (inhina ve inhiraf hareketlerine yaradığı için)

Engel = hâl (önünde yol değiştirildiği için)

Engerek = yılan (inhinalarından kinaye)

Grekçe:

Angistron = olta iğnesi

Angira = gemi çapası

Angos = vadi (iki dağ mürteseminin teşkil ettiği dirsek)
Ongos = kanca
Enkbelis = yılan balığı V. S.

Görülüyor ki fonemlerin orijinel şekillerini tayin ederken bazı ahvalde, Grekçenin imlâsı rehberlik edebilir; buna mukabil bu dilin fonetiği ara sıra önümüze halledilmesi icap eden bir takım karışık meseleler çıkarmaktan da geri kalmaz.

* * *

İki dil arasında yapılan karşılaştırmalarda bazı vak'alarda şöyle bir neticenin alınması mümkündür:

Manada tam bir uygunluk,
Ses tarafında mukayyet bir mutabakat.

Bu mukayyet mutabakat şu tarzda olabilir: Karşılaşmanın Grekçe tarafında fonemin ilk konsonuna fazla bir sesin koşulmuş olması. Meselâ:

(Konuk) kelimesine karşı (k « s » enos)
Veşim manasına (döğme) ye mukabil (« s » tiğma)

Bu misallerde Grekçe tarafında gördüğümüz fazla (-s-) konsonu buradaki temlerin ilk seslerini teşkil eden (k) ve (t) ile grup halinde, yani mürekkep bir ses vaziyetinde bulunur ve yeri muayyen değildir. Baş tarafta da, ikinci plânda da, aynı salâhiyetle yer alabiliyor. Bu halin ayrı bir delâleti yoktur. Nasıl ki:

Kılıç manasına hem (skifos) hem de (ksifos);
Kuru anlamına (skirron) ve (kseron) şekilleri var.

(S) konsonunun meydana getirdiği mukayyet mutabakata başka misaller:

Türkçede (kaz-ıntı) Grekçede (ksez-ma)
» (kaşı-ma) » (ksüsi-mon)
» (kara) » (kseron) ve (skirron)
» (şir e^l) » — (stir iner)

» (tire-mek) » (stiri-zo) dayanmak manasına
» (eğle-şme) » (sholi)
» (konak) » (skana) çadır, baraka. kulübe anlamına.

Bunlar gibi daha birçok misalden anlıyoruz ki Grekçe kelimelerin başında bir grup unsuru vaziyetinde gördüğümüz (s) konsonu, Türkçe ile yapılacak mukayeselerde muadeleti bozacak bir unsur değildir.

Bununla beraber bu konsonun, Türkçede ortadan çekildiği halde

Particulars	Amount
Fixed Assets	1000
Current Assets	500
Share Capital	1000
Reserves	500

2. The following information is taken from the profit and loss account of ABC Co. Ltd. for the year ended 31.12.2019.

Particulars	Amount
Revenue	1000
Expenses	600
Profit	400

(Ok) unsuru ek mevkiine geçecek ve anakök mefhumuna öyle bir vasıf verecek ki, bundan hâsıl olacak yeni mefhum gece dahi olsa güneş gibi ortadan çekilmesin.

(K) nın «ek olarak objeyi veya panseyi tamalıyan, tayin eden bir işaret» olduğunu biliyoruz. Pansenin bu tamamlanışı muhtelif istikametlerde olabildiği gibi tadil şeklinde de olur:

(Başak) «baş» kelimesinin; (Damak) «dam» ın;

(Bilek) te «beb» sözünün tadile uğramış şekilleri olduğu gibi.

Şu halde (oğ + ok) temini biz burada «küçük güneş», «güneşin benzeri», «güneşin timsali» gibi bir manaya almak mecburiyetindeyiz.

Dilimizde ocak manasına (oğok) diye ayrı bir söz tesbit edemedikse de (oçok) kelimesi var (Altay, Teleüt). Ondan başka Küerik lehçesinde gözbebeği anlamına (öğök) kelimesini buluyoruz. «Ateş» ile «göz» mefhumları arasında müesses bulunan semantik münasebet ise malûmdur. Binaenaleyh analizde meydana çıkan ocak manasına (oğok) temi delilsiz bir faraziye sayılamaz.

(On) ekinin ifade ettiği yakınlık fikrini de mana terkibine ilâve edince güneşin timsaline yaklaşmak gibi orijinal ve sembolik bir ifade meydana çıkmış olur.

Evlerde güneşin timsali ocak olduğunu ve bu ocağın hâlâ evin kutsal bir yeri, âdeta ailenin sembolü telâkki edildiğini hatırlatmağa lüzum yoktur. Ocak «güneş» i yani en büyük mabudu temsil ettiği içindir ki, onun namına bize sığınanları, «ocağımıza düşenleri» korumak mecburiyetini duyarız.

Misafir olmak manasına «konmak» ta, arkaik delâleti itibariyle «ocağa yaklaşmak», «ocağa sığınmak» demek olduğundan konuğa hizmet etmek, saygı göstermek, hâlâ hemen hemem dinî bir vecibe teşkil eder. Çünkü konuk ev sahibine değil, ocağa, Tanrıya gelmiş addedilir. Onun için «Tanrı misafiri» deriz.

Lâtince misafir manasına (hostis), grekçe misafir almak anlamına (hestiao) ve ocak karşılığı (hestia) kelimelerinde görülen fonem birliği, ocak ile konuk mefhumları arasında bulduğumuz münasebetin ne kadar tabii olduğunu gösterir.

Şimdi (kon -) teminin nasıl bir zihniyetin ifadesi bulunduğu, ocak ve konuk mefhumlarının karşısındaki psikolojimizin kaynağı anlaşılabilir.

Görülüyor ki, yaptığımız analizde müsbet neticeyi, ikinci tecrübeden yani (kon -) teminde düşmüş bir anakök görmek telâkkisine göre olan denememizden aldık. Bu telâkkiyi de bize telkin eden şey, iki dilde karşılaşan kelimelerin gösterdiği fonetik farktır.

Bu gibi fark ve inhiraf lar «Güneş - Dib» Teorisinin mantığına arz edilince hakiki kıymet ve delâletleri anlaşılır ve göründükleri gibi ayırıcı değil, bilâkis birleştirici birer vasf oldukları meydana çıkar.

Şimdi son olarak, bu araştırmanın neticelerini hülâsa edelim:

1 — En azı otuz asır önce Türkçeden Grekçeye birçok kelimelerle beraber medenî hayatın ileri mefhumlarından bir çoğu da geçmiş bulunuyor. Tarihin o devrinde Türkçenin, bu gibi mefhumları başka dillere ibzal etmesi çok manidar bir vak'a teşkil eder.

2 — Bu mefhumları ifade eden sözlerin o zamanki fonetizmalarını tayin etmek, Grekçenin imlâ kaidelerini ve iki dilde yer alan mütenazır sözlerin sistematik değişmelerini gözönünde tutmak sayesinde mümkün olabiliyor.

3 — Bu vasıta ile tayin edilen eski şekillerin hemen noktası noktasına «Güneş - Dib» Teorisinin verdiği örneklere tevafuk ettiği görülür. Realite ile nazariyenin bu sahada birbirini bu derece tutması «Teori» nin diğer hükümlerindeki isabete de kat'î bir delildir.

Fakat delillerin en kat'îsi, dilin kaynağı diye güneşi gösteren işareti yine Güneşten, şimdiye kadar hiçbir küsufa uğramıyan «Bizim Güneşimiz» den almış bulunmamızdır.

(Sürekli alkışlar).

Başkan — On dakika istirahat için celse tatil edilmiştir.

Üçüncü Toplantı

Saat 17³⁰ - 17⁵⁵

Başkanlık Kurulu:

Başkan : B. Nuri Conker

Sekreterler : Bn. Esmâ Naumgr

Başkan — Celse açılmıştır. Kurum namına Kurultaya sunulan tezlerin sonuncusu olan tez şimdi okunacaktır. Tez sahibi Bay Hami Da-